

GRAMOTNOST Podněty pro výuku

Pappus

Etymologie: původ slov

Prozkoumávání univerzálních, vědeckých názvů rostlin – kopřiva

Mnoho slov z našeho jazyka bylo vypůjčeno nebo adaptováno z nejrůznějších světových jazyků. Prozkoumávání kořenů slov může podpořit zvládnutí pravopisu a čtení – a také zeměpisu, v případě, že žáci vyhledávají země, odkud daná slova pochází.

Vědecké názvy jsou psané kurzívou, někdy se označují jako 'latinské' názvy, ačkoliv ne všechny mají kořeny v latině. Například vědecký název kopřivy, *Urtica dioica*, pochází z latiny a řečtiny:

- *Urtica* – žihadlo (latina)
- *dioica* – ze dvou domů (řečtina), 'dí' znamená dvakrát nebo dvojité

Zde jsou některá další běžná latinská slova používaná k popisu rostlin:

- Barva: *alba/albus* (bílá); *caerulea/caeruleus* (modrá)
- Stanoviště: *alpina/alpinus* (alpský); *campestris* (polní)
- Charakteristiky: *angustifolia* (rovné listy); *fragans/fragrantissima* (aromatická)
- Tvar: *columnaris* (vysoká a úzká); *dentata* (ozubená)
- Místo původu: *chinensis* (z Číny); *japonica* (z Japonska)

Zdroje:

Široká škála běžně rostoucích rostlin, listů a květů.

Aktivity:

- Pobavte se o důvodu pro přijaté vědecké názvy na celém světě; živí tvorové jsou také označováni tímto způsobem – např. pes je *Canis familiaris*, lidé jsou *Homo sapiens*.
- Žáci pracují v malých skupinách a měli by vymyslet své vlastní 'binomické' (dvouslovné) názvy pro rostliny nasbírané na vašem pozemku. Bavte se nad novou vynalézavou "latinkou", například *Folium ginormius* a ke každé rostlině napište štítek.
- Štítky promíchejte: dokáže skupina poznat rostliny druhé skupiny, pouze vyslechnutím nebo přečtením 'nových' latinských názvů?
- Pošlete dvouslovný název po třídě jako 'tichou poštu' a ukažte, jak se slova mohou v průběhu času proměnit.
- Prozkoumejte internet a Pappus listy ID rostlin pro více informací o názvech rostlin a jejich významech.
- Na jaká další slova obsahující 'dí' si žáci vzpomenou? Nápoředy: diagram, dilema, dioxid.

Klíčová slova: Etymologie

Etymologie: vymýšlení nových názvů

Běžné názvy rostlin – pampeliška lékařská

Cíl: Žáci pracují ve dvojicích nebo malých skupinách, zjišťují, jak vznikly běžné názvy rostlin a využívají své znalosti přídatných a podstatných jmen k vytvoření nových názvů.

Zdroje:

Pampelišky – jedna pro každou dvojici, Pappus ID list Pampeliška

- *Taraxacum officinale* je vědecký název pro pampelišku. První část (rodový název) je *Taraxacum* a je odvozená z řeckého slova *taraxos*, což znamená porucha; a *akos* znamená lék.
- Druhé slovo, *officinale*, naznačuje, že tato rostlina byla dříve oficiálním lékem. Jde o vědecký název této rostliny, známý ve všech jazycích.

Aktivita:

Každá dvojice potřebuje celou pampelišku, nejlépe včetně kořenů, aby ji mohla detailně prozkoumat.

- *Leontodon* znamená v řečtině *lví zub*. Francouzské *dent-de lion* a německé *Löwenzahn* také odkazují na zub lva. Která část rostliny s největší pravděpodobností inspirovala tento název?
- Německé *Pustelblume* a polské *dmuchawiec* názvy rostliny jsou odvozené od slovesa 'foukat', odkazují na slavnou hlavu pampelišky po odkvětu. Jaké další názvy odkazující na šíření semen pampelišky žáci vymyslí?
- Maďarské *gyermekláncfű* (dětský řetěz z trávy) odkazuje na výrobu pampeliškových řetězů vázáním pampelišek pomocí jejich stonků. Použijte pampelišku na výrobu dlouhého řetězu – jaké další názvy by mohly být inspirované pampeliškovým řetězem?

Další podněty:

- Najděte na vašem pozemku další hojně rostoucí rostliny a vymyslete pro ně vědecké názvy, inspirované jejich charakteristikami, vzhledem nebo stanovištěm. Použijte vymyšlené názvy v básních nebo vytvořte 'příběh o původu' těchto názvů.
- Realizujte další aktivitu z této stránky.

Kritéria úspěchu

- ✓ Žáci se dokážou vybavit a vysvětlit latinský kořen názvu některých běžných rostlin.
- ✓ Dokážou použít své znalosti a pochopení latinských názvů k vytvoření vlastních originálních názvů.

